Els soldats rossellonesos de l'exèrcit francès que només parlaven català

Autor: Marc Pons
Data de publicació: 29-03-2023

Van ser enviats a primera línia del front, i allà patirien el triple de baixes que la resta de soldats francesos.

Compiègne (França), 11 de novembre de 1918. Fa 105 anys. Els comandaments militars dels exèrcits francès, britànic i alemany que havien combatut en la Primera Guerra Mundial (1914-1918) signaven l'armistici. Segons Memoire des Hommes, la base de dades del Ministeri de Defensa francès, en aquest conflicte hi van combatre 21.000 soldats de lleva originaris de la Catalunya Nord i en van morir 6.800; el 30% d'aquell contingent, que era la taxa més alta de tot el territori de la República. Algunes veus, com la del professor i investigador rossellonès Ramon Gual, afirmen que el comandament francès va situar els soldats catalans, bascos i corsos a primera fila. Aquells soldats rossellonesos que només parlaven català van ser, també, els que van pagar els efectes d'aquella guerra amb més rigor.

Ordre de mobilització general / Font: Arxiu departamental de Gard

Els primers intents de francesització de la Catalunya Nord

La francesització de la Catalunya Nord comença l'endemà de la Pau dels Pirineus (1659), la llardosa claudicació del rei hispànic Felip IV i dels seus negociadors, que van consentir l'amputació dels territoris catalans ultrapirinencs, fent ostentació de la política punitiva contra Catalunya que imperava a la cort de Madrid. Pocs anys després, el rei Lluís XIV de França prohibiria l'ús públic del català a la "province du Roussillon" (1700) i proclamaria que "la llengua catalana repugna i és contrària a la dignitat de la nació francesa". No obstant això, durant la vigència del règim borbònic francès (1659-1793) la francesització del territori només afectaria les classes privilegiades. A principis del segle XIX, el francès

era la llengua de l'1% de la població nord-catalana i el seu coneixement abastava, tan sols, un 10% d'aquella societat.

La "nationalisation" i la imposició del francès i de la instrucció militar a l'escola

A finals del segle XIX, les coses no havien canviat gens. Només el 20% de la població de la República tenia el francès com a llengua pròpia. I en aquest punt és on entraria en joc la figura de Jules Ferry, president del govern (1880-1882). Ferry va crear la primera llei que consagrava la universalització i la gratuïtat de l'ensenyament elemental (1882). Però aquella llei imposava el francès en tots els àmbits de l'escola. I proscrivia el català, l'occità, el cors, el basc, el bretó, l'alsacià, el való, el gal·ló i l'arpità, que eren els sistemes lingüístics del 80% de la població francesa. Ferry proclamaria que aquesta mesura era en nom de la "nacionalització" de la societat republicana francesa. I en aquest sentit, resulta molt reveladora la segona mesura d'aquella llei: la instrucció militar obligatòria per als nois en aquelles escoles elementals franceses.

Representació d'una escola francesa després de l'aplicació de la llei Ferry, obra d'Albert Bettannier (1887) / Font: Wikimedia Commons

Una llei fracassada

La llei Ferry va tenir cert èxit als territoris perifèrics del nord (Alsàcia, Valònia) i al centre (País de Lió), que tenien un paisatge socioeconòmic més urbà i industrial. Però, en canvi, a l'oest (Bretanya, Gascunya, País Basc Nord) i al sud (Provença, Llenguadoc, Catalunya Nord, Còrsega), que presentaven un escenari més rural i agrari, la llei Ferry va ser un fracàs absolut. El professor Joan Pere Le Bihan, un dels fundadors de la xarxa d'escoles catalanes Bressola, confirma que a l'inici del conflicte mundial (1914) la majoria dels soldats nord-catalans tenien un coneixement molt precari del francès, sobretot els del medi rural. Aquells soldats nord-catalans emplaçats al front de guerra, principalment a Verdun, només parlaven català entre ells.

Els nord-catalans, estrangers a França

Aquest fenomen va provocar un rebuig molt fort cap als soldats nord-catalans per part dels oficials i de la resta de soldats de l'exèrcit francès. El mateix professor Le Bihan explica que els soldats nord-catalans van ser menystinguts, per "poc francesos", és a dir, quasi "estrangers". I aquesta seria una de les causes que podrien explicar per què els soldats nord-catalans, nord-bascos i corsos van ser emplaçats a primera línia de foc. Les estadístiques són molt reveladores. Les taxes de baixes dels soldats d'aquests tres territoris tripliquen la de la resta de territoris francesos. I en alguns pobles de la Catalunya Nord quasi la quadrupliquen. Segons el Memoire des Hommes, en aquell conflicte van morir, per exemple, 149 nois de Tuir (Rosselló), 122 de Sant Llorenç de Cerdans (Vallespir), 102 de Cotlliure (Rosselló) o 72 de Bages (Rosselló).

Representació de l'Armistici de Compiègne, obra de Maurice Pillard Verneuil (1918) / Font: Wikimedia Commons

La tragèdia d'Orellà

Segons el professor i historiador Ramon Sala, de la Universitat de Perpinyà, aquestes baixes representarien entre 25% i un 30% de la lleva local, molt superior a les taxes generals del 10-12% del conjunt del territori francès. El professor Sala afirma que aquella mortaldat va tenir conseqüències molt greus —a nivell demogràfic i econòmic i de projecció demogràfica i econòmica— per a aquelles comunitats, que van patir la desaparició d'una quarta part de la població masculina del segment d'edat 20 a 40 anys. Fins i tot, el mateix professor Sala revela que Orellà, un petit poble de la comarca del Conflent, seria el municipi francès que presentaria la taxa més elevada de mortalitat en aquell conflicte: quasi el 100% de la lleva que representava la desaparició del 35% de la població d'aquella comunitat.

Marc Pons

Podeu llegir l'article original en el següent enllaç: https://www.elnacional.cat/ca/opinio/soldats-rossellonesos-exercit-frances-parlaven-catala-marc-pons_997833_102.html